

Քեֆրենի դամբարանը երթալու և հոն պաշտամունք կատարելու համար: Մինչդեռ Erman կը համարի որ այս Սփինքսը եղած ըլլայ Մեծերոց Աստուածին տաճարին մէկ մասը, որուն բուն սրբարանը գետնի տակն էր:

Հիմակուան կատարուած նոր պեղումը Ermanին կարծիքը արդարացուց կերպով մը. Միայն Սփինքսին զիւսուն մէջ զբոսնուցան երկու սննեակներ՝ իբրև արեւու նուիրուած տաճարի մը երկու յարկեր, կամ իբրև երկու զատ մատուռներ. իսկ բուն մարմնոյն մէջ գտնուեցաւ ընդարձակ տաճար մը, շքեղ և սիւնազարդ, որմէ երկու սանդուղիներ կ'առաջնորդեն՝ ինչդէպ ի Մենէսի բրգաձիղ դամբարանը, և միւսը՝ դէպ ի գետնափոր մենեանը որ Սփինքսի թաթերուն մէջը կը տարածուի:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

Տաղմուղաւոր Հայ մը որ 100 հազար տուլար կը վաստիկ իր բրած՝ Քիւնտովը

Ամերիկեան բերքերէն մէկուն մէջ կը կարգուր ռեստորանը:

Մուշեղ Վայկունի անուն Հայ մը, Գալիֆորնիոյ Համալսարանին ընթացաւարտն էր, լուծելով խնդիր մը օրկանական քննութեան մէջ, առեւտրական գիտութեան համար ամէնէն փայլուն գիտերէն մէկը ըրաւ, և ասոր շնորհիւ՝ ո՛չ միայն 100,000 տուլարի հարստութիւն մը վաստակեցաւ, այլ և դեռ աւելին վաստակելու վրայ է:

Չորս տարի, երիտասարդ գիտնականը փորձեր կատարեց համալսարանի լապօրաթուառին մէջ: Հոն ան իրագործեց այն նպատակը որուն կը ձգտէր. — խաղողի շաքարէն ասիոյ բարբրիք հաճել, սկերեզի մէքստի նոր կատարելագործումով մը: Երբ

ան ձեռնարկեց այդ փորձերուն, 50,000 տուլար վարձատրութիւն խոստացուած էր՝ այդ գիւտը առաջին անգամ ընող բնաւոյնին: Սակայն Վայկունի այդ գործը յաջողցնելէ ետք, չպահանջեց այդ վարձատրութիւնը, այլ բանակցութեան մտաւ ալիւրի գործարանատէրերու հետ և անոնցմէ ստացաւ 100,000 տուլար, ի վարձ իր շորս տարուան աշխատանքին:

Այժմ, Մուշեղ Վայկունի, արդէն հարուստ և ապահովուած եկամուտով մը, պիտի շարունակէ բնակիլ Պրըքլիի մէջ և իր հանճարը պիտի նուիրէ քիմիական ուրիշ խնդիրներու լուծման: Համալսարանի շէնքերուն հիսթալային կողմէ՝ Վիլհելմին փողոցին գլուխը, ան կառուցանելու վրայ է սեփական տարօրինակ տուն մը և յաջորդաբար մը:

Մուշեղ ծանօթ է այդ համալսարանին մէջ 1897էն ի վեր, երբ ան հոն մտաւ: Ան ընթացաւարտ եղաւ երկրագործական քօլէճէն 1901ին: Երկու տարի ետք ստացաւ բնաւուծութեան մէջ գիտութեան վարպետի (master of science = M. S.) աստիճանը, այսինքն՝ փիլիսոփայութեան տօքթօրի աստիճանը: Իր ուսանողական զբասկանքին վրայ էր որ ան ներշնչուեցաւ այդ մեծ գաղափարով. Փրօֆեսօր Պայտլը (Biddle) իր մենտորը եղաւ: Օրկանական քննութեան դասընթացքին ատեն, փրօֆեսօրը՝ ըստ սովորութեան՝ ուսանողներուն առջեւ դրաւ շարք մը բնաւուծական խնդիրներ, որոնք դեռ գաղտնիք մըն են գիտութեան մէջ, և որոնք, եթէ լուծուին, առեւտրական և տնտեսական ասպարէս արժէք մը կը ներկայացնեն:

Ասիոյ թալարիքը երկար տարիներէ ի վեր կը պատրաստուէր խաղողի գիրտէն, որ իր կարգին անշուշտ կը կազմուէր խաղողի քաղցուէն (շիրա): Բայց այդ ձեւ փոխութիւնը (փրոսէս) շատ դանդաղ էր, սուղ և վատնող:

Երիտասարդ Հայը զից անցաւ իր Փրօֆեսօրը: Իրեն ցուցուած խնդիրներէն իր ուզածը գտեց և գործի սկսաւ:

«Աղատամար»

Զէրքէզախայերը

Նամակագիր մը տեղեկութիւններ կու տայ հիւսիսային կովկասի կուպանի կէդրոնը գտնուող Արմաւիրի մէջ բնակող Զէրքէզահայերու մասին: Նոյն քաղաքին մէջ բնակող Զէրքէզահայերը յառաջիկայ 1914ին կը մտնեն իրենց գոյութեան 75 ամեակը: Արմաւիրցիները սկզբնական շրջանին մէջ կազմած են ընդամենը 200—250 տուն, իսկ այսօր բուն Արմաւիրցիները մօտ 6000 հոգի կը կազմեն, այսինքն 800—1000 տուն: Ռուս կառավարութիւնը գնահատելով յիշեալ Զէրքէզահայերու անցեալին մէջ ցոյց տուած քաջագործութիւնները, անոնց տուած է 24000 տեսեաթին (2400000 արտավար) հող, ուր այժմ հաստատուած են անոնք: Հայերը գոցէ կուլ գացած կ'ըլլային Զէրքէզ լեռնաբնակներուն մէջ և այսօր կորսնցուցած կ'ըլլային իրենց հետքը, եթէ Ռուս կառավարութեան այս հոգածութիւնը չըլլար: Թէև Արմաւիրի գոյութիւնը 75 տարի է, բայց և այնպէս հայերը չեն գիտեր իրենց մայրենի լեզուն. չէրքէզախօս են: Թէև 50 տարի է ի վեր Հայոց ծխական դպրոց գոյութիւնն ունեցած է, բայց և այնպէս նոյն դպրոցը չէ կարողացած հայախօս սերունդ մը պատրաստել: Արմաւիրը կազմող հայ բնակչութիւնը, օտարախօս է, օտար բարքերով, օտար տարագով և միայն Հայ եկեղեցին է որ ցոյց կու տայ թէ այնտեղ հայ անունով քրիստոնեայ ժողովուրդ մը կ'ապրի:

«Ժամանակ»

Հայ բանախօսը Հռօմում

Հռօմում հրատարակվող «Corriere d'Italia» լրագրում կարգում ենք, թէ հայը Ղևոնդ Տայեանը, Վենետիկի Միւթարեան հայրերից, Հռօմում մի շատ ընտիր և բազմամարդ ունկնդրութեան առաջ — ուր ներկայ են եղել կարգինալ Վան Բօսսումը, արքեպիսկոպոսներ, եպիս-

կոպոսներ, վանահայրեր, կրթական բարձր և միջին հաստատութիւնների տնօրէններ և այլն և այլն, և Միւթարեան հայրերից Հ. Մինաս Նուրիխան և Հ. Դանիէլ Ստեփանեան — մի հմուտից բանախօսութիւն է արել, Սեսօրիանա կոչված դահլիճում, այն տօների մասին՝ որ հայոց եկեղեցին կատարում է ի յարգանս Ս. Խաչի: Բազմահմուտ բանախօսը այլապես ծէսերով զբաղվողների հետաքրքրութիւնը կարողացել է վերին աստիճանի զրգոել իր բանախօսութեան բացառիկ կարեւորութեան հանգամանքովը և արժանացել է ջերմագին ծափահարութեան, և ապա նա առաւել ևս զբաւել է ունկնդրութիւնը հայկական եկեղեցու սրբազան երգեցողութեան մի քանի ճաշակը տալով նոյն առարկային վերաբերեալ՝ ամենագեղեցիկ կերպով կատարելով բոլորը:

Լրագիրը անկարելի է համարել վերամիփոխումն անել երիտասարդ և ակառաւոր Միւթարեանի բազմուսումնաւոր խառնութեանը:

*

Այդ բանախօսութիւնը Հռօմում և նրա դրուատը իտալական մամուլի բերանից միտքս դէպ ի շատ վաղագոյն անցեալն յափշտակեց, դէպ ի այն հայ հետօրը, դէպ ի այն Պրոյերեսիօսը, որին Հռօմը արձան է դրած եղել մակագրութեամբս՝ «Թագուհին Հռօմ թագաւորի բանին»:

Արդեօք շատ կը լինէր, և կամ գոցէ ո՞չ ի ճահ, խնդրել գեղեցիկ բանին տիրապետ Տայեաններից, որ նրանց քաղաքների մայր Հռօմում նոյն Sessoriana դահլիճում սուրբ Խաչի շուրջ յօրինվող ճառերի կողքին կայծակնաշուրթն բերանով հնչեցնէին նաև հայի կրած խաչի ճառը, այն հայի՝ որի բանակները յանուն Ս. Խաչի բոսոր արիւնով ներկել են իրանց հայրենի հողը և ամբարտակ կանգնել ապականիչ հոսանքի դէմ:

Ա. Մ. Եղեկեան

«Մշակ»

Կոյր Հայ բժիշկը

Անցած շաբաթու ֆրանսերէն «Nos Loisirs» շաբաթաթերթը շատ զարմանալի և տարօրինակ կը գտնէր կոյր բժիշկի մը Ամերիկայի Իլլինոյս նահանգին հիւանդանոցին տնօրէն անուանուած Ըլլալու լուրը։ Այս անգամ նոյն թերթին ընթերցողնեւ ընէ մէկը ալ աւելի տարօրինակ լուր մը կու տայ հայ կոյր բժիշկի մը մասին, որ կը գործէ նոյն իսկ Ֆրանսայի մէջ։ Ահա սոյն նամակը.

«Զեր նախորդ թիւը աչքէ անցուցած ատենն՝ ուշադրութիւնս գրաւեց «Կոյր բժիշկը» վերտառութիւնով յօդուածնդ։ Այս պարագան միակը Կէ և ոչ ալ այնքան տարօրինակ աշխարհիս մէջ քանի որ նոյն իսկ մեր երկրին մէջ (Ֆրանսա) Ստորին-Սէնի գաւառին ենթակայ Ֆէյէ գիւղաքաղաքին մէջ՝ երկար տարիներէ ի վեր կոյր եղող Տօքթ. Հազարապետեան բժշկութիւն կ'ընէ նոյնիսկ մեծ համբաւ շահած Ըլլալով և քաղաքապետութենէն նպաստաւորուելով։

«Իր Ամերիկայի Իլլինոյսի կոյր պաշտօնակիցին Տօքթ. Պլուրթէնի պէս՝ Տօքթ. Հազարապետեան ալ վարպետ մասնագիտութիւնը ունի դարմանելու cardiaque-ները և broncho-pulmonaireները։ Աւելորդ կը սեպեմ շեշտելու թէ իր հմտութիւնը այս հիւանդութիւնները դարմանելու մասին որքան լայն է և պանծալի, բան մը որ իրեն նիւթական լաւ յաջողութիւնները ապահոված է։ Եթէ ամերիկացի իր պաշտօնակիցէն տարբերութեան եզր մը կ'ուզենք գտնել՝ այն ալ հոն է՝ որ Տօքթ. Հազարապետեան իր դեղագիրները ինքն իր գրիչով կը գրէ, առանց ուրիշին օգնութեան դիմելու։

«Ինչի Հայ, բայց ֆրանսական հպատակութիւնը ընդունած (naturalisé) և փարիզի համալսարանը աւարտելէ վերջ Տօքթ. Հազարապետեան երկար շատ երկար տարիներէ ի վեր Ֆէյէ հաստատուած է։

«Յուսալով թէ պիտի հաճիք օգտագոր-

ծել այս տեղեկութիւններս, որոնք «Nos Loisirs» և իր բազում ընթերցողները հետաքրքրելէ ետ չեն մնար, կը խնդրեմ որ ընդունիք յարգանքներուս և հիացումնեւրուս հաւաստին»։

(Յուսարբեր)

† Հարրի Ֆլիս Բլու։ Լինչ

«Հայաստան» նշանաւոր երկի հանգուցեալ հեղինակը ծնւած էր 1862ին Լոնդոնում Իրլանդիայի հին ազնուական մի ընտանիքից, որի ղեկակը տակաւին կանգուն է Իրլանդիայի Մայա գաւառում։

Լինչի պապը, մօր կողմից — Թէյլլըրը Անգլիոյ հեղկական բանակի զօրավար էր և Անգլիոյ կառավարութեան սեղիդեմութեամբ Բազալալում։ Բոլոր մեծ արեւելագէտները, որոնք այցելում էին Բազալալ, օգտուում էին այդ զօրավարի ընդարձակ մատենադարանից, բայց նա ինքը գրական ու է վաստակ չընդգրցւոյ։ Նրա թոռը, Հ. Ֆ. Բ. Լինչը, ուղեւոր դարմանել իր պապի գրական ավելութիւնը խորհեց մի մեծ ճանապարհորդութիւն կատարել գէպ ի Միջագետք և շրջակայ երկիրները։

Նրա առաջին ճանապարհորդութիւնը եղաւ լորդ Գրեգընի հետ (նախկին փոխարքայ Հնդկաստանի), որ հրատարակեց «Պարսկաստան» նշանաւոր գործը, ուր փաստաբանուած է թէ Պարսկաստանը Հնդկաստանի բանալին է։ Լինչը, սակայն, իր յետադարձ ճանապարհորդութեան միջոցին այն տպաւորութիւնը ստացաւ, թէ Հայաստանն է Հնդկաստանի բանալին և այս առիթ տուաւ նրան որ երկիցս ճանապարհորդէր Հայաստան ու արտադրէր այս մեծ գործը, որ յայտնի է մեզ։

Լինչը նախագահն էր պարսկական կոմիտէի, հակառակորդ անգլո-ռուս համաձայնութեան, և զլիաւոր պայքար մղողն էր Անգլիայում ի նպաստ Պարսկաստանի անկախութեան պահպանման։

Նա պետք էր Լինչ առեւտրական և բանկային մեծ տան, արտօնատէր Պարս-

կաստանի հարաւային ճանապարհները սկսած թեհրանից, նաև նորակառոյց երկաթուղու գծի, արտօնատէր էր Պարսից ծոցի նաւագնացութեան, ինչպէս նաև Տիգրիս և Եփրատ գետերի նաւագնացութեան: Այս բոլոր արտօնութիւններն արդէն ստացուած էին իր հօր և պապի ժամանակներից:

Լինչը մեռաւ ամուրի, 51 տարեկան հասակում, և ունի միայն մի քոյր:

«Հորիզոն»

—

Լինչի Հայագգի մայրը

Կարդալով Ազատամարտի մէջ հանգուցեալ Լինչի կենսագրականը, Զաւէն պատրիարք մեր խմբագրին հետեւալ լուսաբանութիւնները տուաւ այդ մասին:

Լինչին հայրը, անգլիացի, շոգենաւային ընկերութեան մը հիմնադիր, Պաղատա եղած միջոցին ամուսնացած է տեղւոյն անգլիական հիւպատոս՝ հնդկաստանցի հայազգի աղա Խաչիկի Ովսաննա անունը ստեր հետ: Հետեւեալ Լինչին մայրը հարազատ Հայ մըն է: Աղա Խաչիկի գաւակն ալ Պաղատաի անգղիական հիւպատոս եղած է և հայր ու որդի թաղուած են Պաղատաի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցիին բակը: Լինչի մայրը՝ Տիկին Ովսաննա ամէն տարի նպաստ կը զրկէ այդ եկեղեցիին, ի յիշատակ իր հօրն ու եղբորը:

«Ազատամարտ»

—

† Բրոֆ. Միլլէր

Ծանօթ հայագէտին մահը կը հաղորդուի Բեդերսպուրկէն: Այս կորուստը ցաւ պիտի պատճառէ ամէն անոնց որ բրոֆ. Միլլէրի Հայ բանասիրութեան մատուցած ծառայութիւնը կը գնահատեն: Հանգուցեալը կարեւոր աշխատութիւններ ունի Հայ լեզուի մասին ու օտար լեզուաբանասիրական աշխարհին պատուաւորապէս

ծանօթացուցած է Հայ լեզուն և գրականութիւնը: Հանգուցեալը վերատեսուչ եղած է ատեն մը Լազարեան ճեմարանին:

«Իւզանդին»

—

Մեռելներուն Ետեւէն

Հոկտ. 1ին իր տան հրդեհուելուն պատճառովը ածխացած գտնուեցաւ, Ռումա, նահայութեան էն հին դէմքերէն մէկուն՝ Տ. Մելիքի կինը, Աննա Մելիք: Տ. Մելիք իր մեռնելէն վերջ ոչինչ ձգած չէր, բայց եթէ իր անչափ հարստութեան ժառանգորդ իր կինը, Աննա Մելիք՝ բնիկ Պուրէշը 91 տարեկան հասակին մէջ՝ կը խօսէր շատ սահուն կերպով Յունարէն, Թուրքերէն, և Գաղղիերէն: Այլը Ռումանիոյ վերածնութեան օրերուն էն նշանաւոր դէմքերէն մին հանդիսացած էր, Պարթեանի աջակիցն ու խորհրդատուն ըլլալով: Իր մահէն վերջ, ըստ իր յիշատակագրութեան, հարստութիւնը բաժնուած է հետեւեալ կերպով. — Մօշէն (ազարակ) որ կ'արժէ 1,000,000 ֆր. կը մնայ Ռումանական համալսարանին, պայմանով որ ամէն տարի մէկ մէկ հայ ուսանող զրկէ Փարիզ իրաւարանական ու բժշկական դպրոցներու դասընթացքին հետեւելու համար: Տունները ամբողջ կահ կարասիներով կը ձգէ Պուրէշի Հայոց եկեղեցիին, պայմանով որ Թաղականութիւնը վճարէ իր պարտքը՝ 90,000 ֆր. տունները կ'արժեն 150—250,000 ֆր.: 2000 ֆր.ի չափ աննշան գումար մըն ալ հաճած է ձգել զպրոցին:

* * Հոկտ. 8ին Եաշ քաղաքին մէջ մեռաւ Պրեզլուներու վերջին ու էն պատկառելի դէմքերէն մին, Քօսթիքա Պրեզլուն:

Ռումանական մամուլը իր կարգին ըզրադեցաւ Ք. Պրեզլուն Եաշի Լիպեռաւներուն նախագահն էր և տնօրէն «Ռուպան Քէտիթ»-ին, որ միակ ու մեծագոյն արդիւնաբերական ընկերութիւնն է Ռումանիոյ: Ծնած էր Եաշի մէջ և կը վարէր Եաշի ազգային գաղթականութիւնը իր ու-

զածին պէս և իր անձնական քմահաճոյքին համաձայն: Ռումանահայ առաջնորդութեան մը հակառակորդ հանդիսացողներէն մէկն էր՝ եթէ ոչ պարագլուխը: Եղած էր 1883ին երեսփոխան, 1884ին տեղակալ Վարչապետի, 1879ին վարած էր՝ «Romanul» պաշտօնաթերթի խմբագրապետութիւնը, և իրեն շնորհիւ միայն «Romanul» կրցած է ժողովրդականանալ ու բարձրացնել իր վարկը: Քանիցս պատուուած է պատուանշաններով:

«Ecoule Armeniei»

Մահ Հայասէր Պրանսիպ Տը Բրէսանսէի

Կրկնակ հեռագիրներ երէկ կէսօրին գուծեցին մահը հայասէր Մ. Պրանսիա տը Բրէսանսէի:

Մ. Պրանսիա տը Բրէսանսէ ծնած էր 1853 Սեպտ. 30ին, Բարիզ: Եղած է ղեկավարանտան քարտուղար Պոլիս և Ուս. շինկիթըն, և վարած է արտաքին գործոց խմբագրի պաշտօնը: Յետոյ, հրաժարելով՝ ինքզինքը Նուիրեց քաղաքականութեան:

1885 — 1905 թուականներուն վարեց թանի արտաքին քաղաքականութեան խմբագրի պաշտօնը: Աշխատակցած է նաև շատ մը թերթերու, մասնաւորաբար Օթօրի, ուր բուն պայքար մը մղած է ի նըպատ Տըյէֆիւսի: Ընտրուեցաւ նախագահ՝ «Մարդկային իրաւանց պաշտպան ընկերութիւն», Երեսփոխան եղաւ Ռօնէ: Տարիուկէս առաջ, երբ Պալքանեան պատերազմի հրատարակումով ծագեցաւ Հայկական Բարենորոգումներու խնդիրը, Մ. Պրանսիա տը Բրէսանսէ իր անբաժան ընկեր Մ. Վիլքթօռ Պէռարի հետ սկսաւ հրատարակել Բոսնի յէ Բէօրլը տ' Օսիան հանդէսը, իբրև «Օրկան Հայկական պահանջներուն»:

Երկնալ հանդէսը շարունակեց ամբողջ տարի մը, հրատարակելով հայկական գաւառներու մէջ տեղի ունեցած հարստահարութիւնը և Պատրիարքարանի թագրիւնները: Անցածները դարձեալ Մ. Բրէսանսէի և Պէռարի խմբագրութեամբ Բոսնի յէ Բէօրլը տ' Օսիանը և նաև առհասարակ բոլոր Հայերուն ալ:

Իր անակնկալ մահը ցաւ կը պատճառէ նաև առհասարակ բոլոր Հայերուն ալ:

200,000 Պրանսի նպաստը

Ազգ. լրագրիւնները գուծեցին մահը Մ. Բրէսանսէի, որ շուրջ 12 տարիներէ ի վեր հայասէր եղած էր, թէև 90ական թուականներուն սկիզբներ, Հայոց հակառակ զրիչ շարժած ըլլալ թանի մէջ: Անոր վրայ գրողները պարագայ մը մոռցած էին, որ պէտք է ոսկի տառերով արձանագրուի սակայն մեր պատմութեան մէջ, որովհետև այդ ապացոյցն է իր ճշմարիտ հայասիրութեան:

Կալիցինի, այդ՝ «Հայերը Հրեաներու աստիճանը պիտի իջեցնեմ» ըսող և դէպ ի այդ նպատակը ընթացող Հայատեալին վերջին տարին էր գրեթէ: Թուրքիայէն Ռուման գաղթող Հայերը զինուոր չբռնելու համար կը ստիպուէին իրենց երկիրը վերադառնալ: Ապտիւլ Համիտ չէր ընդունէր. Կալիցին զանոնք նեղը դրած էր: Սահմանազուլիին վրայ անօթի ծարու կը թափառէին անստոյգ վիճակի մը մատնուած. Կալիցին մէկ կոպէկ չէր տար՝ դրամ չըլլալն առարկելով, թէև Նիքօլա կայսեր նուիրած մէկ միլիոն ըուպլիին ինչ եղած ըլլալը ոչ ոք գիտէր: Եւրոպայի միլիոնատէր Հայերը ականջինի գոցած էին ի վեր սահմանազուլի վրայ գտնուող այդ անօթի ազգայիններէն հասած աղեկէջ լուրերուն: Մ. Բրէսանսէ, նախագահը գտնուած «Մարդկային իրաւանց Պաշտպան Դաշնակցութեան» անուուկէն երկու հարիւր հազար ֆրանք դրկեց Պրանսայի արտաքին գործոց նախարարութեան միջոցաւ այդ հէգ ազգայնոց բաշխուելու համար:

Կ'արժէր վեր հանել այս պարագան որ պէտք չէ մոռցուի:

Տ. Տօղրամաճան

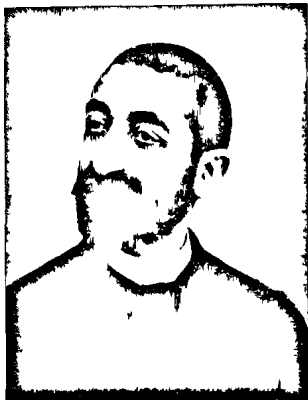
«Ժամանակ»

Մ. Փորթուգալեանի ցոյցերն

Դեկտ. 25ին Մարտիրոյ մէջ տեղի ունեցաւ Մ. Փորթուգալեանի գործունէութեան քսանհինգամիայ յորեկանը: Այս տօնախմբութիւնը արժանի վարձատրութիւնն էր բազմավաստակ և ծերունազարդ Յեղափոխական մեծ ռահվիրային, որ ազգային զիտակցութեան զարթնումին ամե-

որուն խմբագրութիւնս ալ հեռագրով մասնակցելու հաճոյքն ունեցաւ: Բայց ամենէն աւելի դրականը և կենսականը մեզ համար, նիւթական ապահովութիւնն է բազմաշխատ յեղափոխական — ուսուցչին, որ հիմնադիրն եղաւ Արմենիային և Արմէնական ազգայնական բնոյթ ունեցող շարժումին:

«Հայ-Կանք»

Մ. Փորթուգալեան

Գ Ր Ա Խ Օ Ս Ա Կ Ա Ն Ք

Լեւոն Լեւոնի «Իմ էսքիզներից» Պատանի գրադարան, 10 կոպ. էջ 47

Նորավէպերու հաւաքածոյ մը՝ որուն առաջին էջին վրայ Ա. Ահարոնեանի և Աւետիս Խահակեանի անունները դրոշմուած կը գտնենք: Հեղինակը անոնց հայրենակից մ'է, անոնց դասիններուն տնւէացող: Փառքի ամէն հեռանկար ազնիւ հոգի մը կը ներկայացնէ, և ուրախ պիտի ըլլանք եթէ յաջողութիւնը համապատասխան ըլլայ եռանդին՝ որով հեղինակը գրականութեան ասպարէզը կ'իջնէ:

Նէն մեծ ազդակներէն մին եղաւ և առանց ընկրկելու ո և է դժուարութեան առջև զոհեց ամէն բան: Հայ ցեղին ազատագրութեան իբր դրօշակակիր՝ ինքզինքն ենթարկելով բոլոր ժամանակներու մէջ նոր խօսք, նոր գաղափար քարոզող բոլոր առաքեալներու կրած զրկանքներուն:

Փորթուգալեան հայ հրապարակագրութեան ամենէն անբասիր դէմքերէն մէկն է, պէտք է հայ ժողովուրդը զայն վարձատրէ իր վերջին տարիներուն, որ քանի մը սերունդներու դաստիարակն եղած է մի և նոյն տոնն:

Սրտապնդիչ էր ամէն կողմէ եղած արտայայտութիւնը իր յորեկանին առթիւ,

Ներկայ նորավէպերը՝ ինչպէս հեղինակը իրաւամբ անուանած է անոնք՝ ուրուագիծեր են: Մեծ նկարի մը ո՛չ յղացումն ունին և ո՛չ գոյները, այլ կեանքի ճամբու սպաւորութիւնները կը պատկերացնեն մի քանի երազ բայց ուժեղ գիծերով: Նորավէպը գրական ամենէն դիւրին ճիւղերէն է: Մտածում մը, ինքնակենսագրական դիպում մը՝ բաւական են անոր նիւթ կազմելու, եթէ հեղինակը հաճոյապէս պատմելու ձիրքն ունի: Այս շորս նորավէպերուն մէջ՝ լաւագոյնն է «գեղեցկին տենչողը»: Տեսարանը՝ առանց որոշակի նշանակուած ըլլալու ժընէլի մէջ է, և ուսանողական տպաւորութիւն մը կը պատկերացնէ: Ուսանողը գեղեցիկը կը փնտռէ, բայց կը զգայ որ դատապարտուած է ա-